

SZERKESZTŐSÉG
és
KIADÓ HIVATAL
hová a *dolgozatok*
és *előfizetési pénzek*
küldendők:
Kolozsvár, Ref. Theologia
2. számú lakás.

VASÁRNAP

KÉPES CSALÁDI HETI UJSÁG.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület „egyházi értekezlet”-e támogatásával

Szerkesztik:

Nagy Károly, Vajda Ferencz,
ref. theol. tanár, felelős szerkesztő. sz.-lónai pap, főmunkatárs.

Megjelenik minden vasárnap egy íven.

Előfizetési ár:

Egy évre . . . 4 korona Negyedévre . . . 1 korona.
Félévre . . . 2 korona. Egy szám ára . 10 fillér.

Lapunk barátait kérjük: terjesszék a „VASÁRNAP”-ot!

Az ébredés kürtje; hangja visszhangozzék minden családban!

Ára: egy évre 4 kor.; félévre: 2 kor.; negyedévre: 1 kor.

Terjesszük a reformátushit világosságát!

Reformáció emlékünnepén.

A minden dolgok kezdetén igyszólt az Ur: «*Legyen világosság!*» . . . És lett világosság. Az első arany sugarak reszketve vonultak el a föld még rendezetlen tömegei felett; még nem gyönyörködött ama napon ember az isteni fényben . . .

De a világosság nem sokáig tartott; hamar elérkezett az idő, midőn sötétség lett az emberek szívében, midőn a valóságos, igazi világosság fénye kialudott ő bennök és közöttök. És ekkor szólt az Ur ismét másodszer, hatalmasan. «*Legyen világosság!*» Elküldötte az Ő egyetlen egy fiát, a «Világ világosságát,» ki megjelenik bátran és fölemelt fővel a jeruzsálemi templomban, ostort csinál kötélből, hogy kihajtsa a templomból a pénzváltókat, a kufárkodókat, a hamis vásárlókat és eladókat. Megjelent, s sziveket és velőket megrázóan kiáltja nékiék: «*Az én Atyám háza mádság házának mondatik, ti pedig azt kalmár-*

ságnak barlangjává tettétek.» . . . De nem soká tart ismét a világosság! Ismétlődik a minden dolgok kezdetén elhangzott isteni szózat: «*Legyen világosság!*» Ismétlődik a jeruzsálemi templom tisztítás, a kufárkodók kiűzése, a kalmár szellemek bünhödése. Megérkezik a világosság ama nagy napja, mely után milliók epekedve vártak, kik éheztek és szomjuhozták az igazságot: a *Reformáció nagy napja!* Csaknem négy század éve már annak, hogy elhangzott ismét e napon az isteni szózat harmadszor: «*Legyen világosság!*» midőn egy egyszerű, de bátor szerzetes, isteni ihlettől megszállva, hitében megerősödve, kezében az evangéliummal megjelent a wittenbergi vártemplom ajtaja előtt, hogy ama 95 tételt felszegezze, mely világosságot, szabadságot hirdetett a tudatlanságba, sötétségbe, babonába merült keresztény népnek; megjelent ott, hogy kalapácsütéssel felrázza az elárvult, lelkileg meköttött keresztény világot. A kocka elvult vetve; a tőr

felgyújtatott, hogy tisztítva és égetve minden rosszat, vonuljon végig az egész világon.

Óh mily nagy szükség volt az isteni szózatra, az evangéliumi tüzre! Iszonyatos sötét éjszaka nehezedik a nép lelki életére. Isten lélekben és igazságban való imádását emberi találmányok szorítják ki; Krisztus elveszti az őt megillető helyet az anyaszentegyházban, Mária és egy csapat szent foglalja el a trónt, kik mint közbejárók szerepelnek az Atya és a bűnös ember között, kik felemelnek a kegyelem trónjához. A keresztyénség szentséges hajlékába behatolnak mindenféle idegen elemek; kereskedők, kufárkodók reliquiákkal, árukkal foglalják el ez imádság házát. Nincs itt hely az Ur számára többé, de ott van a pénzes láda, mely fölött egy istentelen kalmár (Tetzell) merész hangon kiabálja: «Ha pénzed e szekrényben cseng, lelked a menyorszámban leng!» Pénzt követelnek mindenért, keresztségért, gyónásért, templom és képek díszítésért, haszontalan semmit tevők szerzet rendek eltartásáért Minden megvásárolható itt pénzen, el vagy el nem követett bűnökért, hamisságért, gaszágért aljas módra hirdetik itt a bocsánatot — pénzért És ezeket hirdetik a «Krisztus helytartója» «bálvány Isten» nevében, ki nem fél amaz Istenkáromló nevet felvenni: «Szentséges Atya» ki korlátlan minden tetteben, csalhatatlan minden dolgokban; mint királyok-királya uralkodik az egész világ lelke felett; ki gyalázatos módon Krisztustól meri hatalmát leszármaztatni; ki terjesztője a földi setétségnek; ki megkötözi és vasbilincsbe veri a lelkeket; ki elfojtani igyekezik

minden szabad gondolkodást, életnyilvánulást; ki felállítja az inkvizícióznak véres padjait, s kiszívja apáink véreit; kiüldözője az evangélium követőinek, . . . a pápának nevében hirdetik.

Ennyire süllyedt a világ alá; mily nagy szükség volt tehát harmadszor is amaz isteni szózatra, hogy: «*Legyen világosság!*» Miképpen hajdan a jeruzsálemi templomban szólott Isten az Ú fia által, ugy szólott ő ismét 1517. október 31-én a Reformáció nagy napján amaz egyszerű szerzetes által: «*Az én házám imádságnak háza, ti pedig tettétek azt kalmárságnak barlangjává!*» Ezerek hallgatták ki ámulattal e szózatot, mely visszhangra talált a nép millióinak szívében. Ez a nap volt az, melyen a nagy reformátor keze a keresztyén prot. egyházunk templomának megalapításához letette az első követ, melyen megvetette Krisztus anyaszentegyházának alapját. Áldás teljes történet kezdete volt ez, mely felett ma milliók örvendeznek és hálát adhatnak Istennek, hogy elküldötte Isten az ő egyszülöttét, hogy visszahozta a szabadság napját, hogy teremtett ismét világosságot. Áldás teljes történet kezdete volt ez, mert új élet kezdődött ismét az isteni szózat hatása alatt a keresztyén egyházakban, vissza adott az örök élet forrása után epedőknek hitünk szent könyve: a *Biblia*, melyből egyedül ösmerhetjük meg megboldogulásunk szent és tökéletes utjait.

Valóban, hálát kell adnunk a Mindenhatónak, hogy elvezérelt bennünket ismét a világosságra, hogy felderítette a Reformáció tündöklő hajnalát miránk. Sötétség fiai voltunk, de most világosság gyermekei lettünk. Irjuk szívünk táblájára

TÁRCZA.

Elbeszélés Kálvin életéből.

I. rész.

Az óriási változás, melyet a Reformáció idézett elő, nemcsak egyedül a Luther városában volt észrevehető, hanem Európa többi városaiban is. Igen sok ellensége volt e mozgalomnak mindenütt, de legtöbb a katolikus Franciaországban. Ott, az erősen katolikus kormány arra fordította minden erejét, hogy az ugynevezett «rosszat» már csirájában elfojtsa és nem mulasztott el semmiféle eszközt, hogy az új tannak követőit a legdurvább eszközökkel is eltérésre kényszerítse.

De ebben az országban is látható volt a legvilágosabban, hogy a martirok vére az egyház magva leszen.

Nagy, hatalmas, az Isten által gazdag adományokkal felruházott férfiak folytattak Hollandiában, Sveicban, Magyarországon és más országokban Luther megkezdett munkáját és jószágot, vért nem tekintve buzgolkodtak a nagy és dicső munkáért: a vakok szemét kinyitni és az Evangéliumot minden népeknek hirdetni.

Franciaországban Kálvin volt az Ur kezében a legjobban megáldott eszköz e nagy munkában. Mily fiatal még; egyedül, oly hatalmas

ellenséges világ közepette, fogott hozzá bátran a harczhoz, de felövezte Isten őt erővel azt a nehéz munkát elvégezni, mely a vállain nyugodott.

A fiatal Kálvint, mint tanulót, a párisi egyetemen tanáljuk. Tanuló szobájában, a Bemardin utcán, látjuk őt egy november este 1533-ban Bűszke, hatalmas fiatal ember, kit félelmes aggodások kineznek. A ránczok, a máskor különben sima és nyugodt arczon; a nyugtalanság, a mely szemeiből kisugárzik; az izgatottság, mely szobájában fel és alá üzi: igazolják, hogy benne heves harcz folyik. És nem is csoda.

Nem aggodott ő az evangélium diadalma fölött, de Kálvin még azt oly messze látta, oly messze-távol és oly sok sötét felhő által elválasztva magától. Tudta azt, hogy az Ur dolga sok nehézséggel van összekötve és hogy kövek vannak utjában: tudatlanság, saját bajai, gyarlóságok, melyek állandóan visszatartanak. Hogy ő is meginoghat, sőt eliseshet, tudta ő azt bizonyosan; de hitte azt is, hogy az Ur, ki előtt semmi nincsen lehetetlen, legyőzi minden ő ellenségét.

«Csak egy szükséges» — szolt csaknem hangosan — «az a szükséges, hogy mindazok, kik a zászlót hordják, támadást törhetetlen bátorsággal tegyék; nem szabad nékiek visszariadni a veszélytől és menekülni akkor, midőn az ellenség harczja füleikbe cseng»

«De, hogy fog ebben az Istentelen világ

e nagy nap történetét s gondoljunk kegyelettel ama nagyok életére, kik Isten szavának «*Legyen világosság!*» — tántorithatatlan hirdetői voltak.
Birtha József.

A reformáció.

Háromszáznyolcvannégy esztendeje már, hogy a reformáció világító napja széthintette áldó sugárait a földön. 1517-ben, október 31-én szegte ki Luther Márton a wittenbergi templom ajtajára 95 tételét. Azok a kalapácsütések egy új korszak kezdetét jelezték a világ történetében. E naptól szokás általánosan számítani a protestáns egyházak életét. E napon kell megünnepelni anyaszentegyházunknak az emberi tévelygés és ravaszág által lenyűgözött Krisztusi szellem felszabadulásának örömnepét.

De hát vajjon 384 esztendő-e ezért az evangélium szerint reformált vallás? Nagy tévedésben volnánk, ha ezt hinnők. S pedig kétségtelenül sokan vannak hittestvéreink közt is, a kik így vélekednek. Az ilyenek aztán bizonyos szégyenkezéssel hallgatnak el, mikor vitatkozás közben katolikus testvéreink ezt kisebbségünk bizonyítására hozzák fel. Ez pedig igen gyakran történik meg. Ha katolikus atyánkfiai már nem tudják egyébbel bizonyítani az ők vallásuknak elsőbbségét: büszkén hivatkoznak erre. Mint minden disputának kettévágását hozzák fel: »Hiában beszéltek, a mi vallásunk (a katolikus) már ezerkilencszáz esztendő, a tiétek pedig (a református) még négyszáz esztendő sincs.«

Ez a határozott hivatkozás aztán sokakat

gondolkozóba ejt. És nem ritkán találkozunk előkelő református emberekkel, a kik kedvetlenül bár, de a miveltségnek előzékenységével mondják, hogy e tekintetben csakugyan elsőbbséget kell engednünk. Sietünk kijelenteni és ki fogjuk mutatni, hogy ez valóságos tévelyedés.

Előbb azonban röviden egy másik felfogásra mutatunk. Némelyek ugyanis a szinte 2000 esztendőnek előnyét nem akarják elismerni a 400 felett. És röviden azzal térnek ki a katolikus érvelés előtt, hogy: a régiség semmi elsőbbséget nem ad, mert akkor a 2000 évnél régebbi pogány vallásoké lenne az elsőbbség.

Bármenynyire döntőnek látszik is ez a megjegyzés: mi ennek nem adhatunk igazat. El kell ismernünk, hogy a keresztyén felekezetekről lévén szó: azok közül *azé az elsőbbség, a melyik közelebb áll az egyedüli alaphoz, a Jézus Krisztushoz.*

De éppen ezen dől meg katolikus atyánkfiaiak dicsekedése. Már-már 400 esztendővel ezelőtt a *Reformáció* nem egy új vallást alkotott, hanem a most már szinte 2000 esztendő keresztyén vallást állította helyre. Egész bátorsággal szabad és kell hivatkoznunk tehát arra, hogy *a mi vallásunk a régi, az igazi Krisztusi vallás.* Avagy ki tudna felhozni egyetlen egy vonást a reformációban, a mely valami újat akart volna létrehozni és nem épen a régi, az eredeti, tiszta keresztyénség visszaállítását célozta volna?

Nehogy zavarba hozzon magának a »*Reformáció*« szónak jelentése. Igaz, hogy e szó alatt általánosságban »*javitást*«, »*ujítást*« szoktunk érteni. És a szó ezen jelentése szerint úgy itélik

városban az Ur egyháza felvirágozni? Meddig fog még titokban és elrejtve élni és mi fog a vége lenni? A felfedezés bizonyos és akkor . . .»

Fejére tette kezeit és úgy állott csendesen egy darabig.

Azután letérdepelt az ifjú, feltárta szivét az Isten előtt és imádkozott erőért és bátorságért.

Távolból hangzó, tompa ütése a torony órának felébresztette őt ismét merengéséből. Az ablakhoz ment és bámult kifelé. Az égen egy csomó fénylő csillag reszketett. Mindenütt sötétség és mély esendesség uralkodott.

«Előre, nem késlekedni!» — mormogta az ifju tanuló magában — «az ut hosszú, a gyaloglás nem veszélytelen, — de O, ki a csillagok felett trónol, meg fog őrizni engem az O angyalai által.»

Kálvin egy nagy köpenyt akasztott vállaira, feltette széles karimájú kalapját a hullámozó hajfűtők felé és kifujta hirtelen a lámpát, azután a meredek lépcsőzeten indult lefelé. Először még pár szót váltott az öreg Piere Brüssel, a ház tulajdonossal és elhagyta, mint a nyíl a házat. Egyszerre eltűnt st. Viktor előváros irányában.

«Mire képes mégis egy ifju ember» mondá az öreg Pierre magában, midőn az eltávozó ifjú után bezárta gyorsan az ajtót — «mi foglalkoztatja őt az utolsó időben? nem tudom; ez felülmulja az én felfogásom. Előbb oly visszavonult

vala és most — alig van éjjel itthon szobájában. Régebben kinozták mindig barátai és szidták, gynyolták «munkás széknek» és hasonló kedves szókkal — és most, idegen lett a tanuló szoba reá nézve. Kirepült, mint egy fiatal madár.»

«Mit jelentsen ez, meg kell tudnom, kerüljön bármibe is.»

Igy folytatta az öreg néhai vászonkereskedő tovább az ő morfendirozását, miközben a mi fiatal barátunk gyorsasággal halad a főváros utczáin keresztül. Daczára, a csaknem tapintható setétségnek, nem ácsorgott egy pillanatig sem, hanem haladt biztonsággal és gyorsasággal utján tovább, az előváros irányában. Betakarta magát még erősebben köpenyegébe, mélyebbre húzta kalapját egész a szemére, hogy megvédelmezze arcát a hideg, vizes levegőtől.

Lassanként szabadabb lett a tér, a házak ritkábbak lettek, észrevehető teljesen, hogy elérte a külvárost és Páris jó távol fekszik már. Még csak néhány lépés és úgy látszik Kálvin elérte célját. Az ut szélén fekvő ház felé tart, kopogtat néhányszor halkán a bezárt ablak tábláján. Itt és ott csillog még pár fénysugár, mely mutatja, hogy a lakók, daczára a késői órának, még nem alusznak.

«Ki van ott?» — hangzik belőlről egy elfojtott hang.

«Én vagyok Kálvin» — volt a válasz. Azon-

tán némelyek, hogy a *református* vallás mégis csak újabb. Vagy ha nem újabb, akkor maga a név helytelen.

Mindkét nehézséget elenyésztethetjük, ha a szónak származása szerinti értelmét is megvizsgáljuk. Kitűnik ekkor, hogy név semmire igazabban nem talál, mint a »reformáció« neve a régi keresztyén vallás visszaállításának mozgalmára. Származása szerint ugyanis e szó: *vissza* alakítást, valami *elrontottnak* olyan *megújítását* jelenti, a mi tulajdonképpen nem új alkotás, hanem a réginek helyreállítása.

Ezt végezte a reformáció 400 esztendővel ezelőtt. És így állíthatjuk, hogy a reformációban újra felemelkedett vallás régibb, mint a katolikus vallás, a mely az eredeti keresztyén vallásnak lassankénti elferdítéséből állott elő.

Azon sem szabad megijednünk, hogy e szerint a reformáció tulajdonképp *viszszamenetel* és így a zászlójára tűzött *haladás* jelszavától tér el.

Ez az ellenkezés is csak látszólagos. Nagyon könnyen megértheti minden józan gondolkozású keresztyén, hogy tulajdonképpen minél inkább igyekszünk *vissza* a 2000 évvel ezelőtt megjelent eszmény: a Krisztus felé: annál inkább *előre* haladunk a tökéletesség nagy célja felé.

A mily távol kell tartani tehát magától minden igaz református embernek az üres diszkredit: éppen annyira meg kell őriznie az elmondottak szerint önértétét, vallásának tisztaságába vetett meggyőződését.

Most, midőn mindenütt örömmel száll fel egyházainkban a Krisztusi hit visszaállításáért a

hála éneke: töltse be minden hű reformátusnak keblét az a tudat, hogy *vallásunk az eredeti, tiszta keresztyén vallás és hogy a Krisztus szelleméhez való visszatérés az igazi előhaladás a tökéletesség nagy célja jete.*

Pásztor.

Kálvin városa a reformáció után.

Genf városát, méltán nevezhetjük Kálvin városának, mert a kálvinista vallás megalapítójának, Kálvin Jánosnak reformátori működése, java részben, Genfben tolyt le. A reformációt megelőző időben alig volt város, melyre súlyosabb igaként nehezedett volna a papuralom, mint Genf városára. De, nemcsak lelkileg voltak a szabadságszerető helvéták rabigában, hanem a családi élet, a társadalmi viszonyok is erősen megvoltak lazulva. Nemcsak az evangélium üdítő forrásának italát nem élvezhették: de annak áldásaiban sem részesülhettek.

Valóban, az isteni gondviselés vezérelte Kálvint Genfbe, hogy kiszabadítsa annak lakóit a római pápa uralma alól; aztán, mikor ez megtörtént, visszaadja őket a Krisztusnak, s általa gyermekeivé tegye a mennyei Atyának. Mert a milyen nehézségekkel járt a kiszabadítás: éppen olyan küzdelmekbe került az Isten országába való bevezetés is. Genf városának lakói még könnyen rá állottak arra, hogy e súlyos igát lerázzák: de éppen olyan nehezen szoktak hozzá, hogy ama másik igát a Krisztus igáját, mely szép és gyönyörűség: felvegyék. Végre is győztek. Kálvin

nal felnyílt az ajtó és a lakók szives üdvözlő szavakkal szólíták bé.

«Azt gondoltátok bizonynyal, hogy elmaradok ezen az éjszakán?» — mondá Kálvin — miközben a felé nyújtott kezeket megrázta szívélyesen.

«Senki nem kételkedett közülünk egy pillanattig sem, habár már egy jó fél órája együtt vagyunk.» — mondá az öreg kertész, miközben bevezeté a fiataalt a lakószobába.

«Midőn Kálvin a szobába belépett, mintegy husz személyt látott együtt, asztal körül ülve, mely deszkából vala összetákolva.

Miközben Kálvin felesleges ruháját leveti vizsgáljuk meg közelebbről a társaságot. Mindnyájan férfiak ezek; legszebb korban. Csupán csak két nőt láthatunk a jelenlevők közt. Egyik a háziasszony, másik a leánya, Mari. A csinos termetű, ügyes fiucska, magas és széles homlokkal, az öreg kertész fia, Pali. Komoly és barátságos tekintete önkéntelenül felkölta érdeklődésünket. Ránézésből láthatjuk, hogy a személyes bátorság az ő tulajdonságai közé tartozik, míg a sötét kék szemei csillogása a megkezdett dolog iránti érdeklődését és szeretetét árulja el.

Szomszédja Jaké Voté éppen ellenkezője öneki. Az ő alakja is erős; durva kezei erős munkálkodását árulják el; arcvonásai szabályosok, de nincs olyan világos és szabad nézése,

mint Pálnak. Kicsi, szürke, szemei mélyen bent fekszenek a fejben, melyek értelmességet, de egyszersmind ravaszságot és hamisságot is árulnak el. Gyér, veres haja takarja be arca egyrészt. Ajkán kétértelmű mosoly ül mindig, nem lehet tudni vidám avagy szomorú-é? egész megjelenése visszatetszést szül.

Az öreg kertész egyik segédje ez és már régen, gyermekkor óta dolgozik az öreg Metinél.

Vessünk még néhány felületes pillantást a többi jelenlevőkre is, ők kevésbé érdekelnek bennünket ugyan s ugyanezzel munkánk be van végezve.

Kálvin eközben minden jelenlevőt szívélyesen üdvözölt és aztán elfoglalta az asztal elején számára kijelölt helyet.

«Barátaim» — mondá — »a mi Urunk akarta ezt, hogy még mi egyszer találkozzunk ezen a helyen. Talán a legutolsó alkalommal, mert a kormányzó hatalom rendeletet adott ki, az eretnekség kiirtására. Az ítélet kihirdetésével általotok is ismert Jean Márin van vádolva, a ki ilyen gonoszságok által már többször híressé tette magát. Jelentkezőt keresnek egyelőre a ti vezetőtok elfogatására. A spionok átkutatják a város összes zugait, nem lehetünk biztosak afelől, mikor esünk a nyomozók körmei közé. De testvérek! nem szép-é az Ur dolgaiért harcolhatni? Nem szenvedünk-é mindannyian szívesen az Urért? Ó maga halált

erős akarata, szigorú, de szeretetből folyó intézkedései az egész várost reformálták. Mintha többé nem is a régiék lettek volna, annyira átjárta szívüket, lelküket a reformáció szelleme.

Genf városának átalakult részét egy olasz gróf, Vergerio mutatja be nekünk. Leírását főbb vonalakban annyiból érdekesebbnek tartjuk bemutatni, mert egyfelől Vergerio róm. kath. vallású, tehát részrehajlás nélkül ír; de érdekes másfelől azért is, mert

láthatunk benne sok ős, kálvinista szokást, melyeket — fájdalom — ma nem simerünk.

Húsz éve már — írja Vergerio 1550 körül — hogy Genf városa a *pápaság babonáit* számkivette, s örömmel látom, hogy a legjelesebb polgárok, mily nagy egyetértéssel igyekeznek a dolgok új állapotát fenntartani és folyvást hatályosabbá tenni. Sok egyházat láttam már, mely magát reformálnak nevezi, de egyet sem láttam, mely a reformációban annyira előhaladt volna, mint Genf. Nyolcz lelkész van összesen ezen városban, s ezek által vasárnaponként tíz, hétköznapokon két egyházi beszéd tartatik, s ezenkívül még az ifjúságot is *oktatják vasárnaponként*. Mindkét nemű ifjúságot összegyűjtik a templomban, s a keresztyén tudomány vagy a bibliai történetek valamely pontját magyarázzák annak, s az előadattakból az ifjakat ki is kérdezik. Mindez barátságosan, s minden nehézség nélkül történik, s örömmel látni, hogy a gyermekek mily gyorsan haladnak az idvesség tudományában, s mily készséggel fogadják az örök lelki táplálékot. Mily keveset értenek ehez a mi embereink, s mennyire nem lennének hajlandók ezen munkát magukra venni. Ok természetesen azt mondják, hogy nem szükség az embernek hitéről számot adni tudni, s elég, hogy mondja: «hiszem azt, mit az egyház hisz.»

Károli Gáspár.

Egy másik intézmény, mely nekem ugyan tetszik, ebben áll: *a lelkipásztorok és az egyház 12 vénei, a presbiterek minden csütörtökön összegyűlnek* és a ki az Isten dicsősége és a keresztyén tudomány ellen valamit vétett: az előállítatik, s a tény állapotához képest megdorgáltatik, vagy megbüntettetik. Ha az Isten igéjéből merített tanítások és intések nem használnak: akkor az urvacsorátóli eltiltást veszik elő, és *ezt jogatba veszik a tévelygő tudományban lévők ellen is*. Általában a konsistorium olyan, mint valami irtó-eke, a mely minden hétén gyökerestől kiszakgatja és kiveti a gyanut.

Az isteni tiszteleten könyörögnek a népek boldogságáért, királyokért s fennálló hatóságokért. *Különös vonzó tekintete van e városnak hétköznapokon, midőn az igehirdetés órája elközelget*. Mihelyest a harang megkondult, bezárják a boltokat, minden munkát félbe hagynak, a beszélgetés megszűnik, s mindenfelől sietnek a templomokba. Ott előveszi mindenki a maga zsoltárját, s nemzeti nyelvükön szivők teljességéből énekelnek mind előtte, mind utánna az egyházi beszédnek, a mint ez az ős egyházban gyakoroltatott. Általában vallást tesznek arról, hogy mily nagy vigasztalás és lelki épülés van ebben.

Ha gyermekeket hoznak keresztelés végett, a szákramentum az isteni tisztelet végén szolgáltatatik ki. A gyülekezet bent marad az egyszerű tanítás alatt. Jelen van a keresztelendő gyermek atyja is egy barátjával, mint keresztkomával.

A templomok a *babonának minden jeleitől* meg vannak tisztítva, nincs azokban egyéb, mint szószék és a hallgatók ülőhelye. *A zárdákból iskolák alapítottak*, melyekben az ifjak, különféle tudományokra, mindenkinek felett pedig *az örökélet tudományára* taníttatnak. Így lettek itt ezen házak

az erény és kegyesség nevelő-intézeteire, míg nálunk és Olaszországban, még folyvást, mint az erkölcsstelenség és kicsapongások zúg fészkei állanak fenn azok. Itt nincs a nyomor arra kényszerülve, hogy a keresztyéni szeretet mindenféle nyilvános módon ostromolja, mert a *nyomoron igaz testvéri érzelemből rendszeresen és teljes mértékben segítenek.*

Egy szóval, ha egy római vallású, s különösen az Isten dicsőségének ama megtámadói, t. i. a pápai követek, vérbírók ezen városba jönnek, s meglátnák az itteni állapotokat, bizonyosan így kiáltanának fel nagy haraggal: ezek a genfiek lutheránusok, eretnekek, elvetemedett gonosz emberek; s ha kérdeznék tőlük, hogy mi okon, ezt felelnék: azért, mert nem lehet itt látni képeket, bűnbocsátó leveleket, ereklyéket, csodatevő viasztagokat, lámpákat, gyertyákat, misemondó ruhákat, bőjti heteket, Isten anyját, koronás szenteket, s általában semmi olyat, a mi a szent, apostoli és római egyházak alkatrészét teszi, *Oh, Genf, legyen hála az erős Istennek, hogy a te körödből mundecket kiirtotta. Álljon fenn mindvégig a te kebeleddben az Istennek lélekben és igazságban imádása!*

Eddig az olasz gróf szava az újjászületett Genf városáról. A reformáció emlékűnepe alkalmából, midőn ezt a régi, vonzó képet fejújítjuk: szállja meg a mi lelkünket is *Kálvin nagy szelleme*, hogy fogjuk mi is halogatás nélkül, egyházaikat fejében és tagjaiban reformáló, keresztyéni munkához. Mert bizony az aratásra való gabona nagyon sok: de az arató kevés.

Vajda Ferencz.

Szentlélek-Isten!

Szentlélek-Isten, szállj le hozzánk,
Szívünk sötét, fehér az orszánk,
Kétkedés a kenyerünk . . .
Állunk, alig nézván az égre,
Elünk, alig tudván mi végre,
Szentlélek-Istenünk!

Szentlélek-Isten, szállj le hozzánk,
Csodás erődből áradasz ránk,
Mert jaj, magunkra elveszünk,
Meggessi lelkünket az élet,
Mi hév, nagy önszésünk eléget,
Szentlélek-Istenünk!

Szentlélek-Isten, szállj le hozzánk,
Uj evangélijmot se hozz ránk,
— A régi is új mincünk! —
Csak arra munkalj a szívünkbe,
Hogy igazában ezt vegyük be,
Szentlélek-Istenünk!

Szentlélek-Isten, szállj le hozzánk,
Temeld főlebb csüggetek orszánk,
S jelentsd meg, hogy itt jársz velünk;
— Hogy a szeretet és igazság,
Bár a latrok sorsára adják:
Az a mi örök életünk,
Szentlélek-Istenünk!

Szabolcska Mihály.

szenvedett érettünk, bűnösökért: nem halunk-e meg mi is szívesen ő érte? Töltsük el még e kevés órát, mely hátra van, nyugottan Isten szavait megbeszélgetve és magyarázva egymásnak. Az Isten szava csodás hatással bír.»

Erre egy Bibliát vett elő, felolvasott abból egy részt és elkezdte magyarázni és fejtegetni.

Észre lehetett venni a jelenlevőkön, hogy az Isten szava őket megvigasztalta és felbátorította. Sőt még a leggyengébbek is levetkeztek minden félénkséget, midőn a fiatal tanuló tüzzel és lelkesültséggel beszélt

Egyedül Jaké arcán nem volt a változás semmi nyoma észrevehető. Czéltalanul tévelygett tekintete körben; szerencse, hogy senki sem tudott belsejében olvasni. Mert bent öröm ujjongás hangzott; az ördög ülte ott a diadalát «Nem hiába intett a mi papunk ez átkozott tantól. Ördögös művészettel társalognak ezek és olvasnak a tiltott könyvekben Valóban Kálvin! te eldaloltad utolsó dalodat, legutolsó alkalommal mutattad meg, az igaz egyház elleni ellenállásodat.»

Szerencse, hogy nem hallották-e monológot a többi emberek Nem figyeltek a különben mindig csendes férfiúra, a ki sohasem hagyott el semmit gondolataiból, melyek agyában keringtek.

Az összejövétel bevégződött. Kálvin készült

elvonulni; a többi jelenlevők is készültek az eltávozáshoz.

«Barátaim», — mondá az öreg Piere, ki érezte a jelenet fontosságát — «talán ez volt a mi utolsó összejövételünk?»

«Ki tudja» — mondá Pál — «de te, apám a jövőt gyakran sötétnek látod»

»Pál, te nem ösmered a kegyetlen Mórint, ő mindenre képes; spionjait mindenüvé kiküldötte.«

»És aztán?« — kiálta az ifju és felegyenesedett teljes magasságával. »Szeretném én látni, hogy tanítónkat, vagy egyet is közlünk ama hóhér kínozna! Hiszed-e, atyám, hogy összes erőmmel harcolnék, legutolsó lehelletemig, titeket megvédelmezni?! Francia polgárok vagyunk mi talán mindannyian? Igen, ha *kell*, akarok és fogok szenvedni, de azért őrizzük meg magunkat és ne kerüljünk önként azok kezébe, kik minket megölni akarnak«

»Lassabban egy kicsikét,« — mondá Kálvin — »nem olyan volt-e Jézus, mint a bárány, mely meg-némult nyirója szeméi előtt? Az igaz, kényszerítés nélkül, önként mi nem teszszük ki magunkat a veszélynek, mi visszahuzódunk szívesen, ha lehetséges, de az Ur munkáját nem fogjuk azért karddal és ököllel védelmezni. Vagy talán elfelejtették ti a Péter történetét, a ki az Üdvözítőt akarta fegyveres erővel védelmezni? Nem, Pál, buzgalmad messze ragadott téged.«

Mai képünkhöz.

A teljes Biblia magyar fordításának dicsősége Károli Gáspáré, ki Nagy-Károlyban született 1529-ben; tanult itthon, majd német és helvét egyetemeken. Gönczön 1563-ban plébánus lett; de csakhamar az evangelium lelkétől áthatva, a megtisztított hit apostolai sorába lépett és buzgó hirdetője lett az evangeliumnak, a kálvini reformációnak.

Az isteni gondviselés Károlit szemelte ki arra a magas szerepre, hogy a magyar nép kezébe ő adja a Bibliát; meg is jelent hamarosan 1590-ben három kötetben *Visolyban*. A Szentírás e fordítása egyszerű és zamatos, ezért is alkalmas volt arra, hogy a magyar protestáns nép megszeresse, úgy, hogy nemzedékről nemzedékre átörökölt és jólesőleg megszokott, kissé ódon nyelvezete kedves a fülnek, édes a vallásos léleknek ma is.

Hogy mily nagy és soha eléggé meg nem hálálható munkát végzett Károli Gáspár azzal, hogy önfeláldozó törődéssel a magyar nép kezébe adta édes anyanyelvünkön a Bibliát, hitünknek és cselekedetünknek zsinórmértékét, az nem szorul magyarázatra. Valóban óriási tudással kellett birnia Károlinak, hogy felfoghassa a Biblia szellemét. Át volt hatva a magyar nyelv szellemétől, mert oly tösgyökeres magyarsággal nem irhatott volna; oly szép népies fordulatokat, zamatos szólásokat használt, melyeket a magyar nyelv sohasem nélkülözhet

De sokáig nem értette meg őt a magyar nép s nem is tudott hálás lenni az ő nagy mun-

Hallgatagon fogta meg Pál a neki nyújtott kezét. Belátta igazságtalanságát. Kálvin tudta szintén, hogy ő benne olyan ifjút talált, ki életét is képes érte feláldozni.

A jelenlevők már csaknem mindnyájan elvonultak különböző irányban, midőn Kálvin is elhagyta a lakást.

Még éjjel volt. Minden mély csendességben nyugodott. Gyorsan ment az ifju tanuló lakása irányába s nemsokára a város közepébe ért.

Talán el volt mélyen gondolataiba merülve, vagy a hideg nyugati szélről védelmezve magát, fejét behuzta köpenyébe, — nem tudjuk miért, de Kálvin nem vette észre, hogy már régen, a város végétől kezdve, lépten-nyomon kíséri őt egy sötét alak. Vigyázva és óvatosan követte a tanulót utczákon keresztül és mintha félne a felfedezéstől, utját hirtelen megváltoztatta.

Mi már gyanítjuk régen, hogy ki ez az alak. Ez Jacké. Pénz után való kapzsiságában és a »jó cselekedetek« tevésében buzgólkodva, kutatja már régen a fiatal tanitót és lakóhelyét.

A Bernardi-utczába megérkezve, kopogtatott Kálvin halkán a vászonkereskedő ablakán. Nem

kájáért . . . De, hála Istennek, hogy nem sokáig tartott a közönyösség. A hála és emlékezet kezdi felszántani az elmúlt idők mohát és behinteni az örök élet virágaival. Az első barázda felett már ott áll Károlinak az Istenes Biblia fordítónak ércz szobra. A halhatatlan emlékü nagy alaknak az összes magyar prot. kerületek adományából készült szobrát Abauj-megyében Gönczen 1890. szept. 14-én avatta fel méltóságteljes kegyelettel a hálás utókor.

Károli felújított emlékezete, nemcsak a ref. egyház dicsősége, hanem büszkesége kell legyen a magyar nemzetnek is, mely összességében is le kell tegye sirjára a kegyelet koszorúját,

Lesz idő, bizonyynyal lesz, midőn a hálás nemzet egészében meghajtja a kegyelet fákjáját a magyar reformátorok áldott emléke előtt! Addig mi csak építgessük a kegyelet oltárait . . . A közel jövőben a bibliás Bethlen Gábornak a bölcs fejedelemnek szonra lesz felállítva Nagy-Enyeden!

E világon, a változásnak minden alá van vetve, egy örök csupán: a szellem!

Azért nagy reformátoraink szelleme hadd lakozzék közöttünk: bátorítsa a gyöngéket, biztassa a csüggedőket, hogy az utódokban ujuljon meg az ősök ereje és általuk erősödjék a magyar reformáció nemzedékről-nemzedékre és éljen örökké a haza!

P. Á.

Égyházi élet.

As egyházmegyék rendezése. Régen éreztük a hiányát annak, hogy az erdélyi ref. egy-

szükséges sokáig várakozni; feltárult a nehéz ajtó azonnal, recsegve és csikorogva hullnak le a nehéz vasak; belépett Kálvin, kísérve mindig a spion tekintete által.

«Meg vagyok elégedve» — mormolta Jacké és megvigasztalódva visszafordult hazafelé. Egy önelégült mosoly jelent meg ajakán és arcán. Már a hóhér kezei közt látta az eretnek tanitót és a pénzt az övében. Látta már a jövőben saját házacskáját, feleségét, szerencsáját és kellemes életét, a mit a vérdíj fog szerezni.

De nem gondolt arra, hogy ember tervez csak és van *Egy*, ki kormányoz; nem gondolt arra, hogy a fiatal tanító Isten védő oltalma alatt áll és egyetlen egy hajsza sem eshetik le a mennyei Atya akarata nélkül az ő fejről.

Már rég megalkonyodott, midőn Jacké elérte az öreg kertész házat és észrevétlenül a házba lopódzott, hogy elvesztett nyugalmát helyre-pótolja.

(Folyt. köv.)

házkerület egyes egyházmegyéi nincsenek jól kikerekítve, hanem elszórva, két-három vármegye területén is, vannak egy egyházmegyéhez tartozó egyházközségek. A nagy távolság erősen megnehezíti a gyors és jó egyházkormányzást. A kerületi közgyűlés egy bizottságot küldött volt ki a püspök ur elnöklete alatt, hogy hányják-vessék meg a dolgot, hogy miképpen lehetne az egyházmegyéket czélszerűbben beosztani. Ez a kiküldött bizottság el is végezte a maga dolgát, s most az általa készített helyesebb beosztási tervet leküldötték az egyházmegyékhez, hogy ezek is szóljanak hozzá. Minden református ember csak örömmel fogadhatja, ha törődnek az ő egyházával is. Mi akkor örvendenénk igazán, ha maguk az egyház tagok is törődnének a saját egyházuk dolgával. A míg ez meg nem lesz: az egyházi élet nem fog felviradni, akármilyen jól osztják be az egyházmegyéket.

Október 31-ike. Ezen a napon lesz 384 esztendeje, hogy *Luther* Márton, szerzetes barát a vittenbergi vártemplom ajtajára kifüggesztette 95 tételből álló vád levelét a római pápa ellen. Ezt a napot, mint a reformáció kipattanásának emlék napját, minden esztendőben kegyelettel ünnepli meg a protestáns világ. Mi evangélium szerint reformátusok, szintén hálával gondolunk vissza a dicső napokra, habár a mi egyházunk, s a mi vallásunk megalapítása a *Zwingli* és a *Kálvin* nevéhez fűződik is. Milyen világ, milyen időszak voltak azok! Csudálat szállja meg lelkünket, ha elgondoljuk, hogy egy egyszerű szerzetes barát szembe mert szállani a világ leghatalmasabb urával, a római pápával. És szembe szállott. Mert a mit mondott az elnyomott, a leigázott nép szava volt. A nép szava: Isten szava, Ezrek, meg milliók ajkán csendült meg a *Luther* szava: itt állott és másképpen nem tehetett. Hát, ma él-e a mi lelkünkben *Luther* rendületlen hite, *Kálvin* erős akarata és a reformátorok hősi bátorsága, melylyel szembe szállhatunk a római pápa világ üzelmi törekvéseivel? A reformáció emlék napja, adjon mi belénk is hitet, nemes elszántságot, hogy a hitnek nemes harcát megharczolhassuk.

Református államfők. Az európai, s még a tengerentúli uralkodók között, eddig csak *Vilma*, hollandi ifju királynő és az angol király volt református. Most az amerikai köztársaság új elnökével két reform. államfő van. Alighogy elfoglalta az Egyesült-Államok elnöke a Fehér Házat, azonnal megindult a találgatás, hogy melyiket választja a washingtoni fényes templomok közül isten tisztelet helye gyanánt. Ime, már az első vasárnap elsétált a kicsiny, egyszerű református templomba, amelybe alelők korában is járt *Roosevelt* Tódor tősgyökeres kálvinista családból származik, s habár a világ legszebb állását tölti is be, ősei vallásához hű marad s pusztán divatból nem választja még a presbiteriánus templomot sem, hanem megmarad reformátusnak. Természetesen most a kis ev. ref. templom lesz a legfelkapottabb templom Washingtonban. Mert hiába, Amerikában is sokat tesz a rang, a tekintély.

Gyuráts Ferencs, a dunántúli ág. evang.

egyházkerület püspöke lelkes felhívást intézett hiveihez, hogy karolják fel a prot. nőnevelés ügyét, s tegyenek alapítványokat a kőszegi alsóbb leányiskolának felsőbb leányiskolává fejlesztésére. «A nők» vallásos szellemben nevelése — így szól a felhívás — az egyház legkiválóbb érdekeihez tartozik. A női szív első sorban a vallásos érzelem hivatott otthona. A nő gondja ébreszti a leghathatósabban a zsenge keblekben a hitet, az anyai szeretet vezeti a legbiztosabban a gyermeket az üdvözítő Jézushoz. A nő lelkülete adja meg az első irányt a reábizott család gondolkodásának, serdülő tagjai jellemének!! A szép szavakat a református édes anyák is megszivlelhetik, mert bizony, nekünk is igen nagy szükségünk van hitbuzgó édes anyákra. Mint a nagy Napoleo mondta, hogy Franciaországot a jó édes anyák védhetik meg, kik a hazának derék fiaikat nevelnek: ugy mi is elmondhatjuk, hogy református anyaszentegyházunkat első sorban a hiterős, édes anyák menthetik meg. Mindenik anya egy erős oszlopa a mi egyházunknak. Karoljuk fel azért mi is a református nőnevelés ügyét.

Lelkészek mint — képviselők. A legközelebb összeülő országgyűlés képviselőházának, öt ev. ref. lelkész tagja lesz: *Bakó* József, *Ilyés* Bálint, *Kecskeméti* Ferencz, *Madarász* Imre, *Marjay* Péter. Az ágost. evang. lelkészek közül *Veres* József orosházi esperes-lelkészt választották képviselőnek. A lelkész-képviselők mindannyian a 48-as Kossuth-párt hivei. Ezekon kívül két ref. tanár lett képviselő még: dr. *Ballagi* Géza szabadelvű és *Bedőházy* János 48-as Kossuth-párti programmal. Így tehát, közvetlen a lelkészek közül is többen foglalnak helyet a törvényhozásban, kik alaposan ismerik a mi bajainkat. Arra kérjük a lelkész képviselőket és minden protestáns képviselőt, hogy aztán majd az országházban is legyenek szószólói a mi dolgainknak.

Szászeser koronás alapítvány. Sopronban most halt meg *Zobel* Vilmos magánzó és 100 ezer koronát érő vagyonát az ágost. evang. egyháznak hagyományozta gyermek kórház czéljaira. A jó ember az ő szívének jó kincseiből hoz elő jókat. *Zobelt* e nemes tettéért áldani fogja az utókor.

Vegyes hírek.

A király itthon. Ő felsége, a magyar király Bécsből Budapestre érkezett. Onnan időnkint Gödöllőre látogat ki vadászni.

Erzsébet főhercegnő menyasszony. Boldog emlékü *Rudolf* trónörökös leánya, *Erzsébet* főhercegnő a napokban váltott jegyet *Windischgrätz* Ottó herceggel, a ki jelenleg főhadnagy az ulánusoknál.

Buborékok. *G. Diószeghy*, a «Vasárnap» kedves munkatársa «Buborékok» czim alatt egy új könyvet akar kiadni, a mely érdekes, mulattató, szép történeteket tartalmaz. A kinek módjában van fizessen elő reá, Az ára két korona lesz, mely összeg szerző nevére küldendő: *Érkávásra* (Szilágymegye).